

ITÄ-SUOMEN HOVIOIKEUS

Kuopio 3.3.2016
Nro 26

Oikeusministeriölle

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 11.1.2016, OM 8/41/2015

Asia: Lausunto oikeusprosessien keventämistä koskevasta arviomuistiosta

Pyydettyinä lausuntona hovioikeus esittää seuraavan.

Kokoonpanojen keventäminen yleisissä tuomioistuimissa

Hovioikeus pitää kannatettavana arviomuistiossa esitettyä lautamiesjärjestelmästä luopumista. Lautamiesjärjestelmän lakkauttamisella voidaan saavuttaa huomattava säästö kärjäoikeuksien toimintamenoissa. Lakkauttamista puoltaa myös se seikka, että lautamiehet osallistuvat nykyisin vain vähäisessä määrin oikeudenkäynteihin eikä heille sen vuoksi kerry riittävää ja monipuolista kokemusta. Arviomuistiossa esitetty vaihtoehto lautamiesjärjestelmän pysyttämisestä ja yhden tuomarin kokoonpanossa käsiteltävien asioiden lisäämisestä johtaisi tilanteen kärjistymiseen entisestään, koska lautamiesten mahdollisuudet kerryttää kokemusta ja asiantuntemusta vähenisivät edelleen. Mikäli lautamiesjärjestelmä esitetystä huolimatta säilytetään, lautamiesten nimittämisjärjestelmä tulisi joka tapauksessa arvioida uudelleen.

Hovioikeus pitää kannatettavana arviomuistiossa esitettyä yhden tuomarin kokoonpanon laajentamista hovioikeudessa asioihin, joissa haetaan muutosta kärjäoikeuden esitutkintalain tai pakkokeinolain nojalla tekemään päätökseen. Tällöin muutoksenhakuasia käsiteltäisiin hovioikeudessa yhden tuomarin kokoonpanossa riippumatta siitä, onko muutoksenhakuvalitus vai kantele. Tältä osin on lisäksi huomattava, että tuomioistuimeen voi tulla käsiteltäväksi myös poliisilain 5 luvussa tarkoitettuja salaisia tiedonhankintakeinoja koskevia asioita. Niiden osalta muutoksenhaku on järjestetty samalla tavoin kuin vastaavien asioiden osalta pakkokeinolaissa.

Hovioikeus pitää hyväksyttävänä arviomuistiossa esitettyä yhden tuomarin kokoonpanon laajentamista hovioikeudessa koskemaan yhdyskuntaseuraamuksen muuntamista ja ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin tilanteisiin silloin, kun

Postiosoite:
PL 1158
70101 Kuopio

Osoite:
Minna Canthin katu 64 A

Puhelinvaihe: 029 56 41400
Telekopiot: 029 56 41500
Sähköposti: ita-suomi.ho_hallinto@oikeus.fi

käräjäoikeus on käsitellyt omaa tuomiotaan koskevan muutoksenhaun oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 14a §:n nojalla. Vielä hovioikeus esittää, että yhden tuomarin kokoonpano ulotettaisiin koskemaan myös muutoksenhakua turvaamistoimiasioissa (vrt. KKO 2006:109).

Hovioikeus esittää harkittavaksi arviomuistiossa esitetyn lisäksi hovioikeuden kokoonpanon muuttamista jatkokäsittelylupa-asioiden osalta siten, että jatkokäsittelyluvan epäämistä koskevat asiat voitaisiin käsitellä kahden tuomarin kokoonpanossa silloin, kun kokoonpanon jäsenet olisivat asiasta samaa mieltä. Mikäli jäsenet olisivat asiasta eri mieltä, tulisi asia siirtää ratkaistavaksi kolmen tuomarin kokoonpanoon. Samalla tulisi harkita myös oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 18 §:n jatkokäsittelylupa-asioita koskevan äänestämismääräyksen muuttamista siten, että äänestyksessä voittaa se mielipide, jota enemmistö on kannattanut.

Tässä esitetyillä uudistuksilla ja erityisesti jatkokäsittelylupa-asioihin liittyvillä muutoksilla olisi suuri merkitys töiden järjestämiselle hovioikeudessa ja myös arviomuistiossa esitettyä suurempi taloudellinen vaikutus.

Käräjäoikeuden kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen

Hovioikeus toteaa, että käräjäoikeuden kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen vaatii perusteellista jatkoselvittämistä. Sen varten otettava laajentaminen merkitsisi huomattavalta osin luopumista suullisista oikeudenkäynneistä. Kirjalliseen menettelyyn kokonaisuudessaan liittyy selvitettäviä periaatteellisia ja käytännön kysymyksiä. Esitutinnan ja syyteharkinnan terävöittämiseen tähtäviä toimenpiteitä kirjallista menettelyä silmällä pitäen hovioikeus sen sijaan pitää joka tapauksessa kannatettavina.

Hovioikeus pitää kannatettavana rikesakko- ja rangaistusmääräysmenettelyn (sakkomenettelyn) käyttöalan laajentamista entistä enemmän yksinkertaisiin ja selviin rikoksiin, joista seuraamuksena on sakko. Sen lisäksi sakkomenettelyssä voitaisiin tuomita menettämisseuraamus, ajokielto tai muu oheisseuraamus sekä esimerkiksi oikeaksi myönnetty vahingonkorvaus.

Hovioikeus esittää harkittavaksi arviomuistiossa esitetyn lisäksi, että käräjäoikeuden ratkaisemissa asioissa päiväsakon rahamäärää ja ajokieltoa koskevat muutoksenhakuasiat käsiteltäisiin ensi asteena oikaisuvaatimuksena käräjäoikeudessa ja vasta tämän jälkeen asiaan haettaisiin muutosta valittamalla hovioikeuteen. Hovioikeudessa muutoksenhakuasia ratkaistaisiin yhden tuomarin kokoonpanossa. Joka tapauksessa muutoksenhakemukset päiväsakon rahamäärää ja ajokieltoa koskevissa asioissa tulisi voida ratkaista hovioikeudessa yhden tuomarin kokoonpanossa.

Yhden kosketuksen periaate

Hovioikeus toteaa, että yhden kosketuksen periaatteen käyttäminen edellyttää käytännössä toimivaa yhteistyötä esitutkintaviranomaisen, syyttäjän ja tuomioistuimen välillä sekä koulutusta. Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että arviomuistiossa todetuin tavoin käytännön järjestelyt tulee toteuttaa siten, ettei vastaajan oikeusturva vaarannu, vaan vastaajalle järjestetään tarvittaessa muun

muassa oikeusapu, tulkkaus ja muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin oikeusturvatakeet.

Syytetyn velvollisuuden osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin lieventäminen

Syytetyn henkilökohtainen läsnäolo oikeudenkäynnissä on merkittävä ja keskeinen asia sekä kärjäoikeudessa että hovioikeudessa niin periaatetasolla kuin käytännössäkin. Läsnäolovelvollisuuden lieventäminen edellyttää jatkovalmistelua ja lisäselvittämistä.

Arviomuistiossa mainituilla perusteilla syytetyn läsnäoloa pääkäsittelyssä asianmiehen edustamana voidaan pitää riittävänä huomioon ottaen peruslähdekohtana pidettävä syytetyn oikeus olla itse paikalla oikeudenkäynnissä. Läsnäolovelvollisuuden lieventäminen helpottaisi tuomioistuimen työtä ja nopeuttaisi asian käsittelyä sekä lisäisi turvallisuutta vankikuljetuksien osalta. Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2015:14 huomioon ottaen hovioikeudessa on nykyisin poikkeuksellista, että vastaajan henkilökohtaisesti poissa ollessa valitus jätetään sillensä. Syytetyn läsnä- tai poissaoloa ja asianmiehen käyttämistä koskevat säännökset ovat varsin epäselviä. Samoin epäselvää on syytetyn tai muiden asianosaisten esitutkinnassa tai hovioikeuden kyseessä ollen kärjäoikeudessa antamien lausumien hyödynnettävyys ja merkitys. Vielä epäselvää on sen suhteen, mihin toimenpiteisiin syytetyn poisjääminen missäkin tilanteessa johtaa. Tämän vuoksi huomioon ottaen edellä mainitun korkeimman oikeuden ratkaisun lainsäädäntöä tältä osin olisi joka tapauksessa pikaisesti selvennettävä.

Videoyhteyden käytön laajentaminen

Hovioikeus hyväksyy arviomuistiossa esitetyn koskien videoyhteyden käytön laajentamista. Asian jatkovalmistelussa tulisi selvittää muun muassa säännösten ja ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön yhteensopivuus sekä olemassa olevat toimintatavat ja niiden muutostarve. Lisäksi tulisi varmistaa, että uudistussuunnitelmat ovat yhteensopivat tulevan AIPA-järjestelmän kanssa.

Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että tuomioistuimissa riita-asioiden valmistelussa tulisi selvittää todistajien kuulemistapa oikeudenkäynnin kustannusten säästämiseksi. Videoyhteyden käytön laajentamisessa tulee varmistaa, ettei kukaan pääse vaikuttamaan videoyhteydellä kuultavan kertomukseen. Turvallisuustekijät tulee ottaa huomioon myös salassa pidettävän tiedon osalta.

Päinvastoin kuin arviomuistiossa on todettu, videoyhteyden käytön lisääminen vähentää matkakäräjiä ja tuo kustannussäästöjä.

Muita keinoja oikeusprosessien keventämiseksi

Hovioikeus toteaa, että myös aineellista lainsäädäntöä tarkastelemalla olisi löydettävissä keinoja oikeusprosessien keventämiseksi. Esimerkiksi rangaistuksen määräämisen osalta aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen huomioon ottamisen ja siitä johtuvan kohtuullistamisen eli lainsäädäntöön omaksumisen konkurrenssisäätelyn poistaminen tulisi selvittää. Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että pelkästään syyttäjän rangaistusvaatimukseen yhtynyttä

asianomistajaa ei olisi pidettävä valittajana olevan syytetyn vastapuolena hovioikeudessa.

Yhteenveto

Hovioikeuden esittämillä uudistuksilla olisi mahdollisuus saavuttaa suurempia säästöjä kuin arviomuistiassa on esitetty. Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että esitettyjen muutosten johdosta tuomioistuinten toimintamenoihin ei tule kohdistaa uusia säästöjä vaan pyrkiä sopeuttamaan tuomioistuinten toiminta jo tehtyihin säästöpäätöksiin.

Muilta osin hovioikeudella ei ole arviomuistiosta lausuttavaa.

Lausuntoa on valmisteltu työryhmässä, johon ovat kuuluneet puheenjohtajana hovioikeudenlaamanni Pekka Pärnänen ja jäseninä hovioikeudenneuvokset Marja-Leena Honkanen ja Juha Nieminen sekä viskaali Katja Rytönen.

Presidentti

Pertti Nieminen